

Nieuwe, duurzame toekomst voor de Schelde

'In 2030 is de Scheldemonding een gezond en multifunctioneel watersysteem dat op duurzame wijze gebruikt wordt voor menselijke behoeften'. Dat is in één zin samengevat de toekomstvisie voor de Schelde van Gent tot de Noordzee die de Vlaamse en de Nederlandse overheid in 2001 gezamenlijk hebben vooropgesteld.

TEKST: PETER SYMENS & WILLY IBENS

Om deze ambitie te realiseren is er werk aan de winkel, véél werk. In de volgende decennia zullen beide landen zwaar moeten investeren in een verhoogde beveiliging tegen overstromingen, in een optimale toegankelijkheid voor de scheepvaart in de Scheldehavens, én in het herstel van een gezond en dynamisch ecosysteem.

Ontwikkelingsschets 2010

Voor deze langetermijnvisie werden een aantal concrete maatregelen en projecten voor de korte en middellange termijn uitgewerkt in

een Ontwikkelingsschets 2010. Daarbij werd niet over één nacht ijs gegaan. Eerst werd een grondige analyse gemaakt van de problematiek inzake veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid. Om de problemen op te lossen werden dan tal van projectalternatieven uitgewerkt, die vervolgens zorgvuldig getoetst werden naar hun impact op natuur en milieu en naar maatschappelijke kosten en baten. En dit alles in overleg met de betrokken overheden, administraties en belangenorganisaties. Zo wou men komen tot een maatschappelijk gedragen, integraal en samenhangend actie-

plan dat op evenwichtige wijze invulling geeft aan alle economische, ecologische en maatschappelijke belangen en wensen, en dat wel degelijk beantwoordt aan de toekomstvisie van de beide overheden. Een overzicht in vogelvlucht van wat er uiteindelijk uit de bus is gekomen:

1 - Veiligheid tegen overstromingen: nood aan extra ruimte voor de rivier

In Nederland werd na de rampzalige overstromingen van 1953 stevig geïnvesteerd in

Slecht rapport voor klimaatbeleid

In opdracht van Greenpeace onderzochten medewerkers van de Franstalige Leuvense universiteit UCL de gevolgen van de klimaatwijziging voor België: stijging van de zeespiegel, negatieve gevolgen voor het kusttoerisme, stormen en andere ongewenste weersverschijnselen en een drastische verandering van planten- en dierenleven. Ongeveer gelijktijdig bracht de MiNa-Raad een advies uit over de opvolging van het Vlaams klimaatbeleids-

FOTO: NATUURPUNT

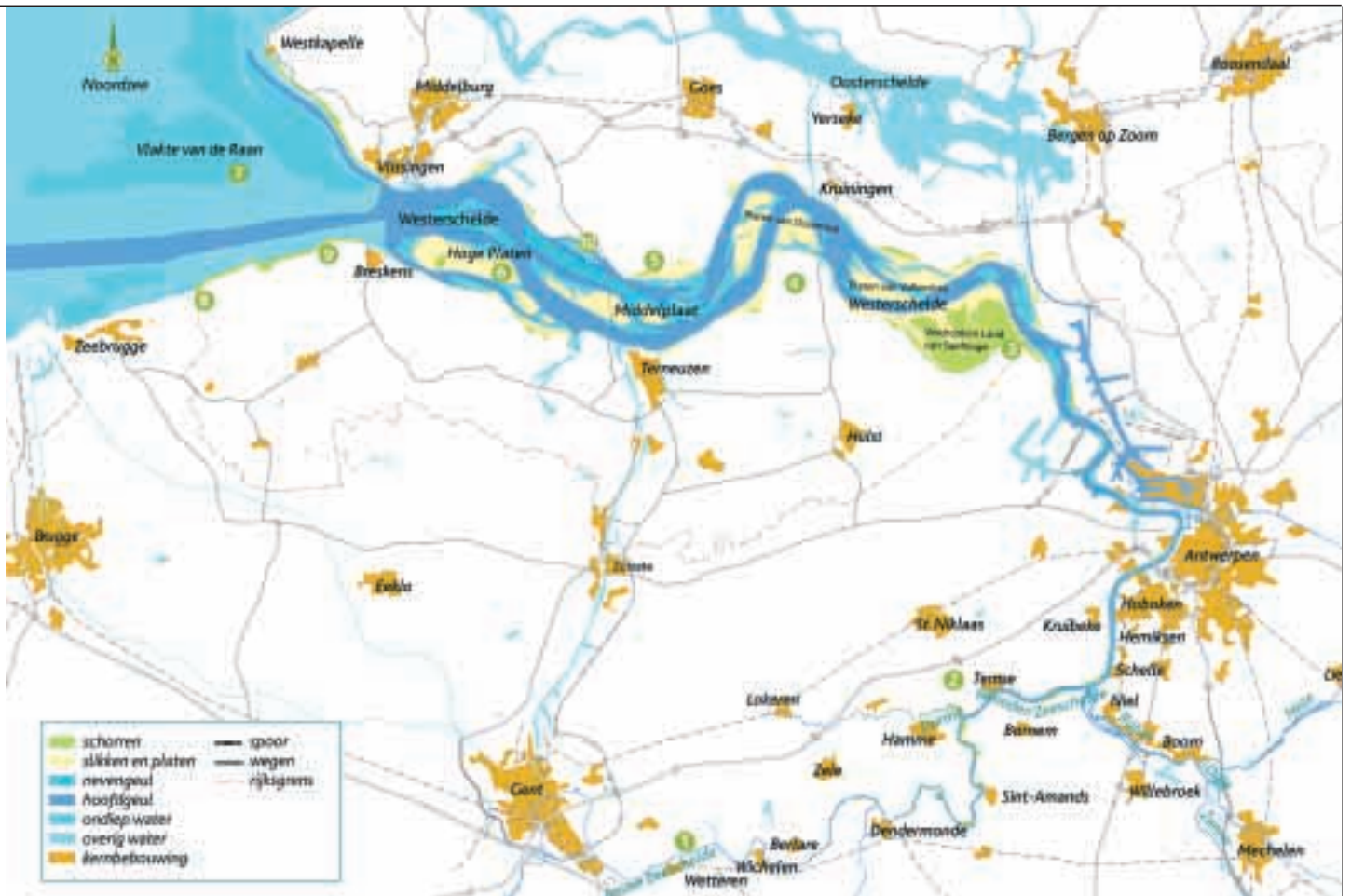
plan. Met als belangrijkste vaststelling dat met de geplande maatregelen de Kyoto-doelstelling voor 2010 niet zullen gehaald worden. Om de geloofwaardigheid van het klimaatbeleid overeind te houden, zijn hoe dan ook bijkomende inspanningen nodig. De MiNa-Raad formuleerde een aantal bijkomende voorstellen waaronder een kilometerheffing voor wegverkeer en een aanpassing van de roerende voorheffing voor energiezuinige woningen.

De rapporten zijn te vinden op de websites www.greenpeace.org/belgium en www.minaraad.be

Valerie.kochuyt@natuurpunt.be

Geld voor Vlaamse bossen en natuur

Tijdens de zomer kondigde milieuminister Peeters (CD&V) aan te willen breken met het beleid van de vorige regering en

1. Kalkense meersen - 2. Durmevallei - 3. Hedwigepolder en Prosperpolder (Groot-Saeftinghe) - 4. Perkpolder, Molenpolder, Nijspolder, Serarendspolder, Hooglandpolder en Hellegatpolder - 5. Hattumpolder, Everingepolder en Zuidpolder - 6. Buitendijks broedgebied Hoge Springer - 7. Grensoverschrijdend zeereservaat 'Vlakte van de Raan' - 8. Het Zwin - 9. 'Waterdunen' Breskens-Nieuwesluis - 10. Ellewoutsdijk (met dank aan ProSes en WWF).

dijken ter beveiliging tegen overstromingen. Het huidige veiligheidsniveau (risico van 1 op 4000 jaar) voldoet momenteel aan alle wettelijke eisen en de inschatting is dat er geen dringende bijkomende maatregelen langs de Westerschelde (Nederland) nodig zijn.

Heel anders is de situatie in Vlaanderen. Ongeveer één jaar na de zware overstromingen van 1976, keurde de overheid het Sigma-plan goed. Dijken werden verhoogd en de eerste overstromingsgebieden aangelegd. Ondanks die maatregelen wordt het huidige risico van overstromingen als gevolg van

stormvloeden in het Zeescheldebekken geschat op eens per zeventig jaar. Zodra het gecontroleerde overstromingsgebied in Kruibeke-Basel-Rupelmonde gerealiseerd is, wordt die kans gereduceerd tot eens per 350 jaar. Maar de voorspelde stijging van de zeespiegel en klimaatsveranderingen - met o.a.

de aankoop van bossen door de overheid drastisch terug te schroeven. Wat meteen zorgde voor zure oprispingen bij oppositiepartij Groen! en coalitiepartner SP.A. Ook de natuur- en milieuverenigingen reageerden verbouwereerd. Een enquête van de krant De Standaard leverde evenmin steun op voor de minister. Een grote meerderheid van de lezers vond dat de overheid verder moet investeren in de aankoop en beheer van bossen.

FOTO: PIETER ABTS

Noordzee beter beschermd

Minister van de Noordzee Johan Vande Lannotte heeft zijn plannen bekend gemaakt voor een betere bescherming van de natuur van de Noordzee. Twee gebieden, de Trapegeerbank en de Vlakte van de Raan krijgen het statuut van habitatrictlijn. Er komt een beperkt aantal verbodsbepalingen en afspraken met o.a. de recreatiesector. Het fourageergebied van de stern en visdiefjes die broeden in de Zeebrugse voorhaven wordt beschermd als vogelrichtlijngebied. Verder worden reservaatzones ingericht rondom scheepswrakken met archeologische en ecologische waarde. Op iets langere termijn wordt gewerkt aan het aanduiden van gebieden voor duurzame visserij.

Peter.Symens@natuurpunt.be

Jos.gysels@natuurpunt.be

Actie@Reactie

nattere winters en meer stormvloeden - dreigen deze winst in de komende eeuw volledig ongedaan te maken. Bijkomende veiligheidsmaatregelen zijn dan ook een noodzaak.

In het kader van een actualisering van het Sigma-plan werden verschillende maatregelen tegen overstromingen onderzocht. De voorname zijn de aanleg van één grote of meer kleinere stormvloedkeringen; verschillende varianten van dijkverhogingen; het geven van extra ruimte aan de rivier via gecontroleerde overstromingsgebieden (GOG's); de aanleg van een verbinding tussen de Wester- en Oosterschelde (de zogenaamde Overschelde); en allerlei combinaties van deze maatregelen. Uit de studies bleek dat een combinatie van lokale dijkverhogingen (in stedelijk gebied, rond woonkernen en industriegebieden) en de aanleg van overstromingsgebieden (in het buitengebied) de beste verhouding kosten/baten had. Deze combinatie werd dan ook weerhouden in de Ontwikkelingsschets. Concreet wordt voorgesteld om 2000 à 3000 ha bijkomende overstromingsgebieden te creëren langs de Zeeschelde en de zijrivieren onderhevig aan het tij: 1000 ha langs de linker-Scheldeoever in de Hedwige-, Prosper- en Doelpolder ten noorden van Antwerpen, 1000 - 2000 ha tussen de Rupel- en de Dendermonding, en 250 ha aan de Zennemonding. Er wordt overigens expliciet gekozen om deze extra ruimte maximaal aan te wenden om ook de ecologische doelstellingen voor de Scheldemonding te realiseren.

2 - Toegankelijkheid: verdieping van de vaargeul tot 13,10 m

De Westerschelde vormt de enige weg naar zee voor alle Scheldehavens. Het economi-

sche belang van deze havens als poort voor de regionale economie is duidelijk. Door enerzijds de snelle groei van het internationale containertrafiek en de schaalvergroting van containerschepen en anderzijds de beperkte diepgang van de Scheldevaargeul, komt de marktpositie van de Scheldehavens - en dat van Antwerpen in het bijzonder - in het gedrang. Vandaar de vraag om de vaargeul te verdiepen zodat een getij-onafhankelijke vaart mogelijk wordt voor schepen met een diepgang tot 13,10 m (momenteel bedraagt die 11,85 m). De voordelen zijn groot - niet alleen voor Vlaanderen, maar ook voor Nederland - en een gunstiger alternatief ontbreekt. Dus wordt in de Ontwikkelingsschets voorgesteld om de vaargeul te verdiepen tot 13,10 m. Vanuit de milieu-impactstudies blijkt dat deze verdieping weinig of geen effecten op de ecologie van de Scheldemonding heeft, mits de nodige milderende maatregelen worden genomen. Zo moet de huidige strategie voor het baggeren en storten van slib grondig aangepast worden en moet tevens de ecologische draagkracht van het systeem via natuurherstel worden versterkt.

3 - Natuurlijkheid: nood aan extra ruimte voor natuur

In het verleden heeft de Schelde al heel wat ingrepen zoals inpoldering, verdieping en bedijking ondergaan waardoor er grote veranderingen zijn opgetreden in de toestand van het ecosysteem. Grote gebieden van slikken en schorren, ondiep water en getijdengeultjes gingen verloren en het zoute water drong alsmaar verder landinwaarts. Het is dan ook niet verwonderlijk dat alle studies eensluidend concluderen dat het ecosysteem van de Schelde alles behalve gezond is.

'Behoud' van de huidige toestand is dus geen optie voor de toekomst; 'herstel' is des te meer een dringende - en in het kader van het Europees natuurbeleid zelfs dwingende - noodzaak.

In opdracht van ProSes werd in die zin een Natuurontwikkelingsplan (NOP) voor het Schelde-estuarium opgesteld. Het teruggeven van ruimte aan de rivier en het herstellen van de natuurlijke dynamiek van de riviermonding zijn daarin cruciale factoren. Uit dit plan werd vervolgens een basispakket van concrete maatregelen en projecten opgenomen in de Ontwikkelingsschets. Dit basispakket bevat onder meer:

- de oprichting van een grensoverschrijdend zeereservaat op de Vlakte van de Raan (zie kaart, nr 7)
- de vergroting van het Zwin met 120 ha door een gedeeltelijke ontpoldering van de Willem-Leopold-polder (nr 8)
- de ontwikkeling van riviergebonden natuur in een overstromingsgebied in de Batse Polder (110 ha), in de Hedwige- en Prosperpolder (400 ha- nr 3)
- de landschappelijke herinrichting van (delen van) de Durmevallei (nr 2)
- de omvorming van de Kalkense Meersen tot een waterrijk gebied (600 ha) (nr 1)
- natuurontwikkeling in de reeds gerealiseerde overstromingsgebieden in de Paardeweide in Berlare (85ha) en de Bergemeersen in Wichelen (40 ha) (tussen nr 1 en nr 2)
- natuurinrichting van aan te duiden overstromingsgebieden uit de aanpassing van het Sigma-plan.
- Ontwikkelen van natuurgebieden in het kader van een nieuw intergemeentelijk samenwerkingsverband, het zogenaamde Schelde-landschapspark.

Ruimtelijke wildgroei van baanwinkels

De regering keurde een nieuwe wet over handelsvestingen goed, beter gekend als de IKEA-wet. De bevoegdheid om sociaal-economische vergunningen af te leveren voor baanwinkels en shoppingcentra ligt voortaan bij de gemeenten. De vrees bestaat dat het aantal vergunningen en regularisaties nu drastisch zal toenemen. En dat terwijl in het Vlaams regeerakkoord gekozen wordt voor een versterking van de buurtwinkels en het afstoppen van de ruimtelijke wildgroei van baanwinkels.

Anneleen.opdebeeck@natuurpunt.be

Mestprobleem blijft groot

Het ziet ernaar uit dat het oplossen van het aanslepend mestprobleem een harde dobber wordt voor de nieuwe Vlaamse regering. De Mestbank verwacht in het voorjaar van 2005 een veroordeling door Europa van het mestbeleid. De strafmaat bij een veroordeling kan oplopen tot 200.000 euro per dag. Intussen zijn de resultaten bekend voor 2003. Er is nog steeds een mestoverschot van 38% voor stikstof en 17% voor fosfaat. Dit ondanks een vermindering van de veestapel ten gevolge van de opkoopregelingen. Het teveel aan mest zorgde in 2003 voor een overschrijding van de norm op 44% van de meetpunten. Het voortgangsrapport 2004 van de Mestbank leert verder dat er aan de handhaving iets schort. Meer dan 7000 bedrijven op

België en Nederland zullen zwaar moeten investeren in een verhoogde beveiliging tegen overstromingen, in een optimale toegankelijkheid voor de scheepvaart, én in het herstel van een dynamisch ecosysteem (foto: Misjel Decler).

Omdat dit basispakket kwantitatief en kwalitatief - zeker in Nederland - een bijzonder magere bestje is geworden en omdat vele van bovenstaande projecten nog zeer vaag gedefinieerd zijn, voorziet de Ontwikkelingsschets dat dit pakket in de periode 2005-2010 verder zal ingevuld en verfijnd worden. In Nederland zal de provincie Zeeland hiervoor de inhoudelijke regie voeren, in Vlaanderen het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Een verdere invulling van het natuurluipakket is niet enkel belangrijk om ook maar in de buurt te komen van de ambities van de Langetermijnvisie, maar is tevens absoluut noodzakelijk om aan de Europese verplichtingen te voldoen, en om de uitdieping van de vaargeul veilig te stellen

December 2004

De ontwikkelingsschets is een integraal en samenhangend besluit en dus geen grabbel-

ton waaruit slechts enkele projecten kunnen geselecteerd worden. Alle maatregelen en projecten dienen dan ook daadwerkelijk uitgevoerd te worden om er voor te zorgen dat het vooropgestelde streefbeeld van 2030 haalbaar blijft. In die zin stelt de Ontwikkelingsschets terecht als streefdoel dat alle opgenomen projecten en maatregelen in 2010 gerealiseerd of in uitvoering moeten zijn.

Beide regeringen moeten zich in december 2004 uitspreken over de voorliggende Ontwikkelingsschets. De Vlaamse en Nederlandse milieubeweging zullen geen enkele gelegenheid onbenut laten om hen te wijzen op de onevenwichtigheid die nu bestaat door het te zwakke natuurluip in de Westerschelde en de te vage invulling van de natuurmaatregelen in Vlaanderen. Immers, door de onduidelijkheid over te nemen natuurmaatregelen is de maatschappelijke

onrust groot - temeer omdat momenteel elke vorm van flankerend beleid naar landbouw ontbreekt. Mits de nodige aanvullingen en verduidelijkingen van het natuurluip en de daarbij horende garanties (politieke besluitvorming en budgetten) dat de voorgestelde maatregelen ook effectief worden uitgevoerd, kan dit totaalbesluit wel degelijk een belangrijke aanzet geven om een robuust ecologisch Schelde-estuarium te creëren waarin ecologie, economie en veiligheid harmonieus kunnen samengaan.

Meer info:

www.descheldenatuurluip.be

www.proses.nl

een totaal van 37.000 hebben hun gronden overbemest of hun mestoverschot illegaal gedumpt. Slechts enkele honderden hiervan worden ook effectief beboet.

Jos.gysels@natuurpunt.be

VEN-afbakening en natuurinrichting

Eind vorig jaar besliste de Vlaamse regering de afbakening van de natuurlijke structuur (VEN) anders aan te pakken. Na VEN re fase is de tweede fase opgestart voor de - gelijktijdige - afbakening van de natuurlijke én de agrarische structuur in vijf zgn. buitengebiedregio's. Haspengouw-Voeren en Kust-Polders-Westhoek komen als eerste aan bod. Daarnaast is

begonnen met het opstellen van natuurrichtplannen in de nu reeds afgebakende VEN- en groengebieden. In elke provincie is één gebied uitgekozen waarvoor de voorbereiding al een eind is opgeschoten.

Jos.gysels@natuurpunt.be

FOTO: MARCEL BEX